

Fidan ZENELI

KRIMET E FORCAVE SERBE NË KOMUNËN E KLINËS (1998-1999)

Në periudhën e luftës në Kosovë (1998-1999), në komunën e Klinës forcat ushtarake e policore serbe kanë kryer krime ndaj popullsisë civile shqiptare. Forcat serbe kanë kryer gjithashtu edhe tortura, vrasje, ekzekutime, përdhunime, dëbim me forcë dhe krime të tjera lufte.¹ Objektivi i sulmeve të forcave serbe ishte popullsia civile edhe kategoritë e personave që gëzojnë mbrojtje të veçantë gjatë luftërave të armatosura, të cilët iu nënshtruan vrasjeve mizore të planifikuara dhe të kryera me gjakftohtësi dhe në mënyrë çnjerëzore.² Arsyet kryesore të atakimit të këtyre kategorive ishin zbrazja e Kosovës nga popullsia shqiptare. Në komunën e Klinës që nga fundi i janarit të vitit 1998, kishte filluar lëvizja e forcave policore, duke u stacionuar nëpër postblloqe. Forcat serbe u vendosën në Pogradë, Jashanicë, Resnik, Dollc, Gremnik dhe si qëllim kishin të mbanin gjendjen nën kontroll.³

Keqtrajtimet ndaj popullsisë shqiptare nga forcat serbe vazhduan edhe gjatë muajve të dimrit të vitit 1998 duke u rritur në muajt e pranverës së këtij viti, veçanërisht bëheshin në postbllokun e Kijevës në magjistralen Pejë-Prishtinë, si dhe në postbllokun e policisë në udhëkryqin mes Dollcit dhe Gremnikut.⁴ Më 9 shkurt 1998, u ndaluan dhe u keqtrajtuat fizikisht

¹ Asllan Krasniqi, *Klina me rrethinë në valët e historisë*, Klinë, 2013, 216.

² Fetnete Ramosaj, *Kundër harresës, Gjenocidit serb në Kosovë 1998-1999*, Prishtinë, 2017, 317.

³ Prend Buzhala, *Armë të rënda godasin fshatrat Siqevë dhe Resnik*, Gazeta Bujku, e hënë, 27 prill, 1998, 7.

⁴ Më 5 shkurt 1998 në fshatin Kijevë, në rrugën magjistrale Pejë-Prishtinë, rreth orës 20:00 policët serbë ndalën dhe keqtrajtuat fizikisht qytetarët Alush Hysen Hotin (1956), ekonomist nga Jashanica, Avdullah Imerin nga Shtupeli i Klinës, Nezir, Asllan, Bajram e Elmi Abazajn nga Gllareva, Shaqir Doçin, ndërsa në Shtupel Agim Sheremet Gashin nga Ceroviku, të ndalur e kontrolluar në këtë punkt edhe qytetarë të tjerë, në mesin e të cilëve Gjon Lejaj (mjek), Marte, Merlinda e Labinot Lekaj, Rahman Bashota, Lekë, Agim e Mhill Prenaj, të gjithë nga fshati Cerovik. Policia rrahu pa asnjë shkas qytetarët Murtez e Driton Havolli nga Resniku i Klinës, Sabit Osmani nga Izbica dhe Islam Morina nga fshati

nga policia serbe nxënës të Shkollës Filllore “Zgjimi” në Dollc.⁵

Raste të tilla në këto postblloqe famëkeqe ishin permanente. Kështu, më 24 shkurt 1998 në postblloqet e Kijevës, Dollcit e Jashanicës, policia serbe keqtrajtoi fizikisht mbi 20 qytetarë të përkatësisë etnike shqiptare, në mesin e të cilëve edhe disa nxënës e arsimtarë.⁶ Por, shpeshherë policia ndërhynte edhe në shtëpi ku i keqtrajtonte anëtarët e familjes me pretekstin më të vogël.⁷ Në vazhden e këtyre keqtrajttimeve ishte edhe ajo e datës 20 mars të vitit 1998, me ç’rast serbë lokalë kishin protestuar kundër shqiptarëve.

Pas fillimit të protestës së tyre antishqiptare sulmuan me gurë një arsimtar dhe disa nxënës të Gjimnazit “Luigj Gurakuqi” të Klinës⁸. Në radhët e demonstruesve serbë janë vërejtur edhe eprorë ushtarakë. Në komunën e Klinës pothuajse nuk kaloi një ditë pa keqtrajttime, arrestime ose forma tjera të pranisë së forcave policore serbe.⁹ Të shtëna me armë të ndryshme dëgjoheshin edhe në fshatin Cerovik, përballë postbllokut të policisë në Kijevë, si dhe në fshatrat Resnik, Jellovc, Jashanicë e fshatra të tjera rreth zonës së Drenicës.¹⁰ Në komunën e Klinës, veprimet e dhunshme të forcave serbe ndaj civilëve shqiptarë u manifestuan edhe më 8 maj të vitit 1998, kur forca të mëdha policore serbe fillojnë një aksion në Gllarevë. Me dhjetëra forca serbe të shoqëruara nga makineritë e renda mësynë lagjen “Pantinaj” duke e lenë të vrarë një person në pragun e shtëpisë së tij¹¹,

Drenovc i Malishevës. Ramë Manaj, në Klinë, u mor në bisedë informative në polici; *Krimet e luftës në Kosovë 1998-1999 – Mongrafi 1*, 850.

⁵ Më 9 shkurt të vitit 1998 në fshatin Dollc nga forcat serbe u keqtrajtuat nxënësit: Mustafë Zenunaj, Vjollca Zenunaj, Hajrije Maxharraj e Tahir Abazaj dhe pasi i detyruan t’i përshëndesnin, i lejuan të kalojnë; *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 850.

⁶ Më datë 24 shkurt 1998 në postblloqet e Kijevës, Dollcit e Jashanicës, policia serbe ndaloi dhe keqtrajtoi Osman Mulajn, vetëm disa çaste pasi kishte dalë nga dializa dhe vëllanë e tij Shkelzenin (1980), nxënës i Shkollës së Mesme “Luigj Gurakuqi” nga Klina, i cili po e përcillte vëllanë e sëmure; *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 850.

⁷ Më 6 mars 1998, dy policë civilë serbë të armatosur, hynë në shtëpinë e Nazmi Dushit dhe i keqtrajtuat anëtarët e kësaj familjeje; *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 852.

⁸ I lënduar mbeti mr. Asllan Krasniqi, arsimtar, kryetar i N/ KMDLN-së, në Klinë, *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 852.

⁹ Prend Buzhala, *Barrikadime serbësh - eksplodime në shtëpi shqiptarësh*, Gazeta Bujku, e shtunë 4 prill, 1998, 7.

¹⁰ Më 25 prill të vitit 1998, nga sulmi i policisë serbe në fshatin Siqevë u plagosën Arife Raci (62) nga Siqueva dhe Tafil Xhavit Uka (20) nga Açareva e Skënderajt, i strehuar në Siqevë; Prend Buzhala, *Armë të rënda godasin fshatrat Siqevë dhe Resnicë*, Gazeta Bujku, e hënë, 27 prill, 1998, 7.

¹¹ Më 8 maj 1998 mbeti i vrarë nga forcat serbe Agim Hasanaj (21) nga fshati Gllarevë; *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 856; Prend Buzhala, *Forcat policore vranë në derë të shtëpisë Agim Ymer Hasanajn*, Gazeta Bujku, e shtunë 9 maj, 1998, 5.

ndërsa më 17 maj 1998 forca të mëdha policore sulmuan fshatin Rixhevë. Sulmi i tyre u shoqërua me të shtëna të shumta armësh, bastisje dhe djegie të shtëpive, si dhe gjësendeve tjera me vlerë.

Nga ky sulm i forcave serbe mbetën të vrarë tre persona, para dyerve të shtëpive të tyre.¹² Në vazhden e sulmeve serbe mbi fshatin Gllarevë, më 18 maj 1998, u vranë 4 persona.¹³ Sipas të dhënave të gazetës “Koha ditore” nga forcat serbe, të shtëna me armë pothuajse kishte çdo ditë, nga pozicionimi i tyre në Kijevë dhe në Dolc, në drejtim të fshatrave: Gllarevë, Rigjevë, Stapanicë, Doberdol, Caravikë etj. Në këtë periudhë kohore mbi 60% e fshatrave të Klinës ishin të përfshira në flakët e luftës.¹⁴ Më pas vrasjet vazhduan edhe në fshatrat e tjera, nga sulmet serbe që ndodhen në mbrëmjen e 20 majit të vitit 1998 në fshatin Grabanicë. Të nesërmen u gjet i vrarë një person dhe u plagosen katër të tjerë.¹⁵ Më datë 22 maj 1998, në fshatin Zajm, forcat serbe vranë dhe masakruan në shtëpitë e tyre dy të moshuar. Në ditët në vijim mbaheshin në shtetrrethim fshatrat, Zajm, Grabanicë, Dollovë, Bokshiq, Këpuz e Çeskovë, ku snajperistët serbë qëllonin në dritaret e shumë shtëpive. Në qershor të vitit 1998 sulmet e policisë serbe shkuan duke u ashpërsuar. Klina dhe fshatrat përreth sulmohen pareshtur nga forcat serbe nga armatime të ndryshme,¹⁶ si dhe zgjerimi i sulmeve, ku për tri ditë forcat serbe granatuan Dushin, Gjurgjevikun e Madh,¹⁷ Jashanicën, Jellovcin, Cerovikun dhe fshatrat tjera.¹⁸ Vrasjet dhe maltretimet vazhduan edhe në muajin korrik. Më datë 8 korrik 1998, u gjet i vrarë pranë shtëpisë së tij në fshatin Drenoc të Klinës

¹² Më datë 17 maj të vitit 1998, nga forcat serbe u vranë tre anëtarë të familjes Morina: Ramadan Morina (35), Sefer Morina (32), dhe Brahim Morina (45); Prend Buzhala, *Në Rigjevë dhe Stapanicë tre të vrarë dhe shumë shtëpi në flake*, Gazeta Bujku, e hënë 18 maj 1998, 5.

¹³ Më 18 maj 1998, në fshatin Grabanicë janë vrarë Arben Krasniqi, Xhezair Krasniqi dhe dy viktima civile të paidentifikuara. Ata janë varrosur në Grabanicë, por më vonë forcat serbe i kanë nxjerrë dhe i kanë varrosur në minierën e Volljakës, *Krimet e luftës në Kosovë 1998-1999 – Monografi 1*, 856.

¹⁴ Prend Buzhala, *Në Rigjevë dhe Stapanicë tre të vrarë dhe shumë shtëpi në flakë*, Gazeta Bujku, e hënë 18 maj 1998, 5.

¹⁵ Më 21 maj 1998, është vrarë nga forcat serbe Isuf Morina (50) nga fshati Grabanicë, ndërsa u plagosen: Vesel Berisha, Idriz Beqiri dhe Ali Gashi me të birin, Gazeta Bujku, e premte 22 maj 1998, 1.

¹⁶ J. K., *Mbrëmë të shtëna pati edhe në Gllarevë*, Gazeta Bujku, e enjte 12 qershor 1998, 4.

¹⁷ Prend Buzhala, *Luftime në Dush dhe Gjurgjevik të Madh*, Gazeta Bujku, e hënë 22 qershor 1998, 6.

¹⁸ Në fshatin Gjurgjevik të Madh u plagosën Pranvera Llesh Prenaj, nxënëse e kl. I të Shkollës së Mesme, po ashtu në fshatin Shtaricë u plagos një fëmijë 13 vjeç; Prend Buzhala, *Përballohen me sukses sulmet e agresorit*, Gazeta Bujku, e mërkurë 24 qershor 1998, 5.

plaku 90-vjetar.¹⁹ Po në të njëjtën ditë u sulmua me artileri të rëndë fshati Cerovik më ç'rast humbën jetën 3 persona, ku në mesin e të vrarëve ishte edhe një grua e re shtatzënë si dhe u plagosen disa të tjerë.²⁰ Ngjarje të ngjashme ku sulmoheshin civilë shqiptarë kishte edhe gjatë muajve në vazhdim. Viti 1998 ishte vetëm prelud për atë që do të bënin forcat serbe në pjesën e parë të viti 1999, kur dhuna dhe terrori marrin përmasa gjenocidiale, duke e bërë të paevitueshëm intervenimin e shteteve perëndimore.²¹

Gjatë muajit janar 1999 nga Serbia në Kosovë hynë forca të shumta të ushtrisë, të policisë dhe të njërive speciale serbe së bashku me armatim të rëndë.²² Këto forca shkuan duke u shtuar edhe në komunën e Klinës. Më 28 shkurt 1999 u vërejtën forca të shumta përreth fshatit Përçevë, ku kishte edhe të shtëna me armë të kalibrit të ndryshëm në drejtim të fshatit.²³ Në komunën e Klinës sulmet e forcave serbe u intensifikuan sidomos pas fillimit të bombardimeve të NATO-së, në mars 1999, ku si pasojë e kësaj më së shumti pësuan popullsia civile. Forcat serbe në pamundësi që të ballafaqohen në luftime me UÇK-në, mllëfin e tyre e shfrynin ndaj popullsisë shqiptare të paarmatosur. Jo rrallë ndër të vrarët kishte edhe fëmijë, pastaj gra e të moshuar e në disa raste dhe invalidë.

Nga fundi i muajit mars të vitit 1999, kohë e cila përkon me ndërhyrjen e NATO-s në Kosovë, gjendja në komunën e Klinës u rëndua gjithnjë e më shumë. Forca të shumta policore e ushtarake u mobilizuan. Gjithashtu një mobilizim i madh u vërejt edhe në radhët e serbëve lokalë të moshës madhore, ku u armatosen dhe u vendosën nëpër punkte të caktuara.²⁴ Po ashtu pas ndërhyrjes së forcave të NATO-s në Kosovë, në komunën e Klinës, vërehet një intensitet më i shtuar i dhunës së forcave serbe ndaj civilëve shqiptarë. Vazhdoi vrasja masive e civilëve shqiptarë,

¹⁹ Më datë 8 korrik 1998, në fshatin Drenoc është vrarë Man Rexhepi (90); *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 859.

²⁰ Më 26 korrik 1998, nga sulmet e forcave serbe mbetën të vrarë: Shpresa Bashota (20) në muajin e shtatë të shtatzënisë, vjehri i saj Azem Daut Bashota (55) dhe gruaja e tij Zelfije Bashota (50) e u plagos bashkëshorti i Shpresës, Ali Bashota (20), të gjithë nga Ceroviku. U plagosën edhe Shkelzën Berisha (25) nga Gjurgjeviq i Madh, Bali Bujupi (20) nga Dobërdoli, Fortesa Gashi (8) nga Çabiqi, Atifete Gashi (9) nga Mleqani, Sokol Gashi (53) nga Çabiqi, Emine Gashi (8) nga Çabiqi, Puhije Gashi (5) nga Çabiqi dhe Hajdin Morina (46) nga Gllareva; *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 859.

²¹ Fetnete Ramosaj, *Kundër harresës, Gjenocidit serb në Kosovë, 1998-1999*, 10.

²² Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave e Lirive të Njeriut, Prishtinë, *Buletini*, viti IX, nr. 10 (janar-mars 1999), 7.

²³ M. S., "Edhe një vendpozicionim i ri i forcave serbe, në Përçevë", *Koha ditore*, Numri 643, viti III, e hënë 1 mars 1999, 16.

²⁴ *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 717.

dëbimi nga shtëpitë si dhe shkatërrimi i pronave të tyre. Një ndër masakrat e para në komunën e Klinës ishte ajo në fshatin Resnik e datës 26 mars 1999, ku forcat policore dhe ushtarake serbe sulmuan fshatin. Fillimisht kishin rrethuar fshatin, më pas i grumbulluan të gjithë banorët afër një përroske, i ndanë burrat dhe i ekzekutuan.²⁵

Në periudhën mars-qershor 1999 një ndër krimet më të mëdha ndaj civilëve shqiptarë ndodhi më 29 mars 1999 në fshatin Poterç. Banoret shqiptarë të këtij fshati janë dëbuar me dhunë nga fshati, nga forcat ushtarake dhe policore serbe, të ndihmuara edhe nga serbët lokalë, i ndanë meshkujt nga femrat (në mesin e tyre kishte edhe të rinj nën moshën 16-vjeçare) dhe i dërguan jo larg fshatit ku i ekzekutuan 11 civilë shqiptarë.²⁶ Kjo ngjarje është proceduar edhe në Prokurorinë Publike të Qarkut-Pejë.²⁷ Ndërsa në masakrën e Izbicës (komuna e Skënderajt) më 28 mars 1999 u vranë 3 të mitur të familjes Bojaj nga Kërrnica²⁸ e Klinës, të cilët kishin ardhur për t'u strehuar. Po ashtu, edhe në masakrën e Kralanit të datës 4 prill 1999 kishin pësuar shumë të rinj dhe fëmijë nga komuna e Klinës.²⁹ Gjithsej

²⁵ Më 26 mars të vitit 1999, nga forcat serbe u vranë këta anëtarë të familjes Bajraktari: Murat Bajraktari, Ismajl Bajraktari, Daut Bajraktari, Jakup Bajraktari Hajzer Bajraktari. Ndërsa Bislim Bajraktari i këtij fshati më datën e njëjtë është vrarë në masakrën e Izbicës, komuna e Skënderajt; Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre – Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, (Prokult Press), Prishtinë, 2019, 81.

²⁶ Sipas dëshmitarëve që i mbijetuan ofensivave e masakrave të forcave serbe: Binak Shala, Zenun Shala, Zymer Shala, Muzli Zeneli, Zenel Zeneli, Ali Smajli, Xhavit Smajli, Islam Zeneli, Poterç i Epërm, të gjithë dëshmitarë okularë. Sipas dëshmisë së Islam Zeneli, masakra ndaj popullatës shqiptare të Poterçit të Epërm u krye më 29 mars 1999. Atë ditë ushtria, policia serbe ekzekutuan dhe masakruan 11 civilë shqiptarë të këtij fshati, në mesin e tyre ka pasur edhe të rinj nën moshën 16-vjeçare, si djali im Milaimi dhe Nazmi Musli Zeneli e Zymer Haki Shala (që të tre të lindur më 1983), ndërsa të tjerët kanë qenë të moshës 23-65-vjeçare; vëllezërit Ali (1967) e Xhavit Hasan Smajli (1975); vëllezërit Binak (1935) e Zenun Kamer Shala (1939); Zymer Haki Shala (1983) si dhe dy vëllezërit, më parë të strehuar në këtë fshat, Nuredin (1963) e Milaim Sahit Gashi (1966) nga fshati Kërstoc komuna e Pejës; Deklaratë dhënë KMDLNJ-së, në Klinë, (pa datë); *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 847; Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave e Lirive të Njeriut (N'KMDLNJ) - Pejë.

²⁷ Kallëzim penal është bërë kundër: Dragan (Vukota) Cubluk, polic nga Peja; Joca (Milovan) Mikiq, shef i Policisë në Klinë; Sasha Orloviq, pjesëtar i policisë serbe nga Peja; Sava Orloviq, pjesëtar i policisë serbe nga Peja; Golub Kiziq, Gjoko Kiziq, Ranko Kiziq, Zharko Kiziq, Stanko Kiziq, të gjithë nga fshati Poterç i Ulët; Lola Jankoviq, Milaim Cakolli, (rom), Naim Cakolli, (rom), nga fshati Drenoc i Klinës; Prokuroria Publike e Qarkut - Pejë, Kallëzim penal; KMDLNJ - Pejë, 22.10.2001.

²⁸ Kreshnik Bojaj (14), Elbasan Bojaj, (17) dhe Jahë Bojaj (18); *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*. Përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

²⁹ Jusuf Osmani, *Krimet e Serbisë ndaj fëmijëve në Kosovë 1998-1999*, (Agjencia Shtetërore e Arkivave të Kosovës), Prishtinë, 2013, 85.

në këtë masakër janë 129 persona të vrarë, ku 26 prej tyre janë nga komuna e Klinës.³⁰ Më 2 prill 1999 në Valljakë të Klinës forca ushtarake e policore serbe, kishin hyrë në fshat, duke plaçkitur e djegur, keqtrajtuar e vrarë civilë shqiptarë.³¹ Në vazhden e këtyre operacioneve forcat serbe i përsëritën krimet më të neveritshme të luftës,³² të ngjashme me ato në Bosnjë.

Një sulm makabër i tillë ndodhi në fshatin Çabiq më 7 prill 1999. Popullsia shqiptare që kishin ikur nga fshatrat tjera, por dhe nga vetë fshati në fjalë (shumica gra, të moshuar dhe fëmijë), ishin strehuar në malet e këtij fshati që ishin afër tuneleve të fshatit Ujëmirë të komunës së Klinës. Aty kishte disa tenda për t'u mbrojtur sado pak nga të ftohtit dhe shiu që binte pandërprerë. Gjithashtu kishte edhe popullatë nën qiellin e hapur. Por, as aty nuk ishin të sigurt, ngase forcat serbe ishin të vendosura në çdo anë dhe në rrugët kryesore.

Forcat serbe të vendosura përballë fshatit Abri të Poshtme, komuna e Skënderajt, aty kah mesdita, filluan të grantojnë në drejtim të popullatës shqiptare nga minahedhësit, ku pesë predha goditën drejtpërdrejt popullsinë e strehuar. Sipas dëshmitarëve në vendin e ngjarjes, mjekut Pashk Buzhala dhe Mireme Morina nga fshati Gllarevë, komuna e Klinës, nga granatimet e forcave serbe janë vrarë 10 civilë shqiptarë (të gjithë nga Çabiqi)³³ dhe u plagosën 15 të tjerë, ndër të cilët kishte edhe gra, të moshuar dhe fëmijë. Në

³⁰ Në fshatin Kralan komuna e Gjakovës më datë 4 prill 1999 janë të vrarë këta persona nga Klina: Hyre Sadrijaj (93), Dollovë; Hidajet Kryeziu (23), Klinë; Enver Hoti (45), Klinë; Shpend Kotorri (25), Klinë; Avni Morina (19), Jashanicë; Hamit Gashi (33), Klinë; Pashtrikë Krasniqi (12), Klinë; Ilir Kelmendi (31), Klinë; Valon Borinca (15), Jashanicë; Ramiz Merlaku (19), Gremnik; Sadri Desku (50), Jelloc; Xhevdet Dushi (28), Klinë; Shefqet Dushi (26), Klinë; Burim Rexhepaj (19), Zabergjë; Bekim Racaj (31), Klinë; Tahir Krasniqi (37), Çupevë; Besim Hasani (18), Bokshiq; Blerim Kotorri (22), Klinë; Bajram Bytyqi, Klinë; Halit Gashi (33), Klinë; Valdet Buqani (20), Dollovë; Smajl Manaj (26), Klinë; Binak Gllasoviku (18), Gremnik; Bajram Bytyqi (38), Klinë; Vesel Seferaj (34), Klinë; Driton Myrtaj (25), Jashanicë. *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005; Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre – Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, 142-147.

³¹ Më 2 prill 1999 në fshatin Valljakë të Klinës janë vrarë nga forcat serbe: Sadik Berisha (75), Hatmane Berisha (60), Bajram S. Berisha (37), Fetije Berisha (75), Shahe Berisha (76), Gjere Berisha (74), Aze Berisha (48), Ere Berisha (21); Sofe Berisha (59) është vrarë në Rakovinë në datën e njëjtë, kurse Arif Berisha (27) është vrarë më datë 09.09.1998; *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005, Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre – Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, 140

³² Fetnete Ramosaj, *Kundër harresës, Gjenocidit serb në Kosovë, 1998-1999*, 13.

³³ *Krimet e luftës në Kosovë 1*, 845.

këtë fshat janë vrarë gjithsej 20 persona, 17 prej tyre civilë³⁴ dhe 3 persona të tjerë janë ende të zhdukur.³⁵ Forcat serbe të ndihmuar dhe nga serbët lokalë të Shtupelit, më 6 maj 1999, pasi rrethuan lagjen “Zhabota” të Shtupelit³⁶ duke i zënë robër shumë civilë shqiptarë, më pas i keqtrajtojnë në mënyrën më të egër dhe në fund i ekzekutojnë, masakrojnë dhe i djegin kufomat.³⁷ Në mesin e të vrarëve ishin edhe 2 fëmijë, ndërsa 4 të tjerë u plagosën³⁸. Të vrarët janë varrosur të nesërmen nga popullata e Shtupelit dhe Kërrnicës. Në fshatin Shtupel janë të vrarë 3 civilë³⁹ dhe janë të zhdukur

³⁴ Më 7 prill të vitit 1999, në fshatin Çabiq janë vrarë: Hysni Gashi (79), Musa Gashi (58), Halime Gashi (60), Shahe Gashi (69), Mergetë Gashi (4), Fatime Gashi (30), Zarife Gashi (65), Emërllah Gashi (65), Sead Gashi (21), Shaban Gashi (62), Zade Gashi (59), Servete Gashi (15), Enver Gashi (36), Sofije Gashi (82), Gegë Buzhala (84), Lizë Buzhala (81), Musli Gashi (40), *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

³⁵ Persona të datës 7 prill 1999 zhdukur nga fshati Çabiq janë: Muhamet Gashi (53), Adem Gashi (47), Ismet Gashi (43); *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005; ICRC, Personat e zhdukur në lidhje me ngjarjet në Kosovë, 2013, 102; Deklaratë e Fadil Thaqit, dhënë KMDLNJ- së, më 04.08.1998 në Klinë.

³⁶ Jusuf Osmani, *Krimet e Serbisë ndaj fëmijëve në Kosovë, 1998-1999*, Prishtinë, 2013, 85.

³⁷ Sipas dëshmitarëve, serbë të prirë nga Milko Miserliq, më 6 maj 1999, u futën në shtëpinë e Osman Zhabotës, ku ishin strehuar një numër i civilëve shqiptarë. Fillimisht e kanë marrë Fetije Zhabotën (20), të cilën e dhunuan në ahur të bagëtive, e pastaj me thika ia vizatuan kryqin me katër S cirilike në gjoks dhe në fund e ekzekutuan. Pasi dolën nga ahuri, paramilitarët vranë menjëherë Fadil Zhabotën (në prani të fëmijëve të tij) dhe pastaj kanë shtënë me rafal automatikësh, ku për pasojë kanë mbetur të vrarë në vend edhe Afijete Zhabota, Rrushe Zhabota, Shere Zhabota dhe Mihane Çallapeku, ndërsa u plagosën Liridon Zhabota, Tahir Zhabota (foshnjë 8-muajshe), Mihrije Çallapeku, Habibe Çallapeku dhe Nurije Çallapeku. Ndër pjesëmarrësit në këtë masakër, sipas dëshmitarëve okularë, ishin këta paramilitarë nga Shtupeli: Milko, Jagosh e Radosh Miserliq, Vlastimir Slagjan Maroshiq, Dushko Koniq, Slobodan Shutiq, Ranko Donçiq, Beli Karaxhiq, Dibran, Ramiz e Zeqë (Rexhë) Kerellaj, Qamil Neziri etj., ndërsa eprorë të tyre ishin: Stojan Donçiq, Vojo Donçiq, Ranko Donçiq, Trajko Donçiq. Dëshmitë i kanë dhënë këta dëshmitarë: Liridon Zhabota, Bajram Zhabota, Ramiz Zhabota, Halil Zhabota dhe Mihrije Çallapeku; *Krimet e luftës në Kosovë 1,847*; Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre – Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, 201.

³⁸ Gjatë sulmit të 6 majit, mbeten të plagosur: Sanije Zhabota (7), Tahir Zhabota (1), Liridon Zhabota (7), Bajram Zhabota (13); *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005; Jusuf Osmani, *Krimet e Serbisë ndaj fëmijëve në Kosovë, 1998-1999*, 85.

³⁹ Më datë 28 mars të vitit 1999 u vranë në fshatin Izbicë të Skënderajt forcat serbe vranë Sabit Qallapeku dhe Ramë Sylja, kurse të nesërmen Bajram Arifaj mbet i vrarë në Jashanicë; *Drejtorja për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e*

4 persona⁴⁰, kurse në fshatin Kërrnicë janë vranë 19 civilë; dhe është i zhdukur 1 person.⁴¹ Sa i përket dëmeve materiale, sipas shënimeve të grumbulluara nga Kuvendi Komunal i Klinës - Drejtorati për Ekonomi, Zhvillim dhe Rindërtim, janar 2006 dhe të dhënave të tjera, shtëpi dhe objekte të djegura e të shkatërruara në periudhën 1997-1999 janë: 4 265 shtëpi të shkatërruara, 25 shkolla, 26 biblioteka publike, 501 biblioteka private, 4 shtëpi të kulturës, 11 ambulanca, 2 zyre të vendeve me dokumentacion të shkatërruar, 3 xhami, 1 kishë, 1 tyrbe, 239 objektet afariste, 54 objekte ekonomike-zejtare, 5 kooperativa, 2 objekte kulturore-historike. Me vlerë totale diku rreth 51 393 395 euro.⁴²

Sipas një shënimi tjetër, po ashtu të Kuvendit Komunal, të Drejtorisë për Ekonomi, Zhvillim dhe Rindërtim, janar 2006, dëmet e shkaktuara gjatë luftës në ekonominë private, në shkolla dhe në ambulanca arrijnë vlerën financiare 40 668 950 euro. Sipas këtij raporti është paraqitur se në sektorin privat nga mekanizmi bujqësor janë plaçkitur dhe shkatërruar 1 672 traktorë dhe 5 449 makina të tjera përcjellëse bujqësore që kapin shumën prej 23 408 000 euro. Ndërsa fondi blegtoral kishte pësuar humbje në vlerë prej 11 154 988 euro. Në prodhimtarinë bimore, llogaritet se komuna e Klinës pësoi humbje prej 39 692 400 euro. Në organizatat bujqësore (kooperativat) si në mekanizëm, mjete transportuese dhe objekte të ndryshme kapin shumën prej 14 277 324 euro. Shuma e përgjithshme në të dy sektorët në komunën e Klinës kap shumën e tërësishme prej 109 915 389 euro. Sipas të dhënave të Drejtorisë për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile të komunës së Klinës në periudhën 1998-1999, përveç plaçkitjes dhe shkatërrimit të pasurisë së shqiptarëve, shkatërrimit të qyteteve e fshatrave shqiptare, plaçkitjes dhe shkatërrimit të trashëgimisë kulturore e të dokumentacioneve administrative, u vranë 244 prej tyre civilë shqiptarë 198 të gjinisë

Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

⁴⁰ Më datë 24 mars 1999 u panë për herë të fundit në Gjurgjevik: Burim Dallaveraj (i zhdukur), Sait Dallaveraj (i zhdukur), Miftar Dauti (i zhdukur), Fidan Dauti (i zhdukur); Kryqi i Kuq - Personat e zhdukur në lidhje me ngjarjet në Kosovë, botimi i pestë, prill 2013, 103.

⁴¹ Më 6 maj 1999, në fshatin Shtupel nga forcat serbe u vranë: Daut Bojaj, Rrahman Bojaj, Pajazit Dashevc, Azem Kuqica, Asllan Kuqica, Zarife Doqi, Mursel Bojaj, Egzon Bojaj, Jashar Doqi, Shere Zhabota, Fetije Zhabota, Fadil Zhabota, Rrushe Zhabota, Afijete Zhabota, Halit Bojaj, Kreshnik Bojaj, Elbasan Bojaj, Jahë Bojaj, Hamëz Bojaj, Fatmir Doqi (i zhdukur); *Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë*, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

⁴² Jusuf Osmani, *Krimet e Serbisë në Kosovë 1998-1999*, 1, 433.

mashkullore dhe 46 i takojnë gjinisë femërore,⁴³ e ende konsideroheshin të zhdukur 83 persona, në mesin e tyre 79 të gjinisë mashkullore dhe 4 të gjinisë femërore. Si dhe janë të plagosur 103 persona, 65 i takojnë gjinisë mashkullore, ndërsa 38 gjinisë femërore.⁴⁴ Shumë të tjerë të ballafaquar me vdekjen u dëbuan jashtë Kosovës gjatë operacionit për spastrim etnik, fëmijë, madje edhe foshnje shqiptare u vranë në barkun e nënave, me pretekstin se po ekzekutoheshin “armiqtë e ardhshëm të Serbisë”.⁴⁵

Pas hyrjes së forcave të NATO-s në Kosovë, më 12 qershor 1999, është gjetur edhe një listë me emra të serbëve, që kanë vlarë, ekzekutuar e masakruar mizorisht qindra civilë shqiptarë në komunën e Klinës. Në mesin e tyre figuron edhe një shqipfolës⁴⁶. Dihet mirëfilli se në komunën e Klinës janë përfshirë më së shumti serbë lokalë në vrasjen e shqiptarëve,⁴⁷ kuptohet të ndihmuar nga forcat e uniformuara serbe.

Gjatë luftës në Kosovë (1998-1999), por edhe më herët, objektiv i sulmeve të forcave okupuese serbe ishte popullsia civile dhe kategoritë e personave që gëzojnë mbrojtje të veçantë gjatë luftërave të armatosura, të cilët iu nënshtruan vrasjeve mizore të planifikuara dhe të kryera me gjakftohtësi dhe në mënyrë çnjerëzore. Është fakt i pamohueshëm se gjenocidi serb që ka ushtruar Serbia ndaj popullit shqiptar të Kosovës, në vitet 1998-1999 kishte përmasa më të mëdha se të dhënat dhe hulumtimet e deritanishme. Lufta shqiptaro-serbe në Kosovë gjatë viteve 1998-1999 la pasojë të mëdha. Duke qenë e përfshirë edhe komuna e Klinës, e cila pati pasojë si materiale ashtu edhe në njerëz, sipas shënimeve të Drejtorisë për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile të Komunës së Klinës, civilë të

⁴³ Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

⁴⁴ Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

⁴⁵ Fetnete Ramosaj, *Kundër harresës, Gjenocidit serb në Kosovë, 1998-1999*, 10.

⁴⁶ Emrat e personave që kanë kryer krime në Klinë janë të njohur për drejtësinë ndërkombëtare e vendore: Danë Balaj, Zoran Dobriq, Zharko Stepiq, Vitomir Saviq, Millorad Stepiq, Gullub Stashiq, Dragomir Stashiq, Bado Bogiqeviq, Zaiq Vojo, Dobishleviq Sreta, Dançiq Vojo, Popi Zoran, Pavlovicq Dragan, Zhivkoviq Radosllav, Zhivkoviq Llazar, Vushtiqe Radoje, Zariq Sreqko, Kiziq Gollub, Kiziq Gjoko, Dashiq Nevica, Kristiq Millan, Dobriq Dushan, Kiziq Radovan, Kiziq Ranko, Gollub Llazarevici, Branko Radojeviq; Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre – Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, 277.

⁴⁷ Dibran Fylli, *Tokë e mbjellë me varre - Argumente, Krimet serbe në Kosovë, 1998-1999*, 277.

vrarë janë 244, ndërsa 83 persona figurojnë të zhdukur. Po ashtu sipas këtij regjistri, 103 persona civilë janë plagosur.

Në mënyrë tabelore po japim numrin e të vrarëve nga ushtria dhe policia serbe në komunën e Klinës:

Emri i komunës	Numri i civilëve të vrarë	Meshkuj	Femra
1. Komuna e Klinës	244	198	46

Më poshtë kemi numrin e civilëve të vrarë sipas vendbanimeve në komunën e Klinës:

Nr.	Vendbanimi	Numri i civilëve të vrarë	Meshkuj	Femra
1.	Zajm	2	2	/
2.	Bokshiq	3	3	/
3.	Cerovik	19	15	4
4.	Resnik	8	8	/
5.	Sferrkë	18	17	1
6.	Gllarevë	8	7	1
7.	Kërrnicë	19	14	5
8.	Gjurgjevik i Madh	2	2	/
9.	Çabiq	17	8	9
10.	Ujëmirë	5	5	/

11.	Grabanicë	1	/	1
12.	Siqevë	5	5	/
13.	Klinavc	4	3	1
14.	Këpuz	1	1	/
15.	Valljak	11	4	7
16.	Gremnik	7	6	1
17.	Jellovc	4	4	/
18.	Drenoc	4	3	1
19.	Rixhevë	5	4	1
20.	Pjetërq	14	14	/
21.	Gjurgjevik i Vogël	1	/	1
22.	Klinë	29	29	/
23.	Doberdol	2	2	/
24.	Jashanicë	23	19	4
25.	Budisalc	1	1	/
26.	Grapc	6	2	4
27.	Shtupel	3	3	/
28.	Pogragjë	3	3	/
29.	Përçevë	6	4	2
30.	Çupevë	5	5	/

31.	Dollovë	2	1	1
32.	Zabërgjë	3	3	/
33.	Dush	2	/	2
34.	Shtaricë	1	1	/

Në mënyrë tabelore po japim numrin e personave të zhdukur nga ushtria dhe policia serbe në komunën e Klinës:

Emri i komunës	Numri i civilëve të zhdukur	Meshkuj	Femra
1. Komuna e Klinës	83	79	4

Më poshtë kemi numrin e civilëve dhe të personave të zhdukur sipas vendbanimeve në komunën e Klinës:

Nr.	Vendbanimi	Numri i civilëve të zhdukur	Meshkuj	Femra
1.	Klinë	20	20	/
2.	Gremnik	5	5	/
3.	Zajm	4	4	/
4.	Dush	4	3	1
5.	Ranoc	1	1	/
6.	Çabiq	3	3	/
7.	Ujëmirë	5	5	/

8.	Jellovc	1	1	/
9.	Gjurgjevik i Madh	4	3	1
10.	Shtupel	4	4	/
11.	Rixhevë	1	/	1
12.	Gllarevë	1	1	/
13.	Sferrkë	4	4	/
14.	Jashanicë	5	5	/
15.	Këpuz	7	6	1
16.	Siqevë	2	2	/
17.	Zabergjë	2	2	/
18.	Çupevë	3	3	/
19.	Gjurgjevik i Vogel	3	3	/
20.	Kernicë	1	1	/
21.	Cerovik	1	1	/
22.	Çeskovë	1	1	/
23.	Bokshiq	1	1	/

Në mënyrë tabelore po japim numrin e të plagosurve nga ushtria dhe policia serbe në komunën e Klinës:

Emri i komunës	Numri i civilëve të plagosur	Meshkuj	Femra
1. Komuna e Klinës	103	65	38

Më poshtë kemi numrin e civilëve të plagosur sipas vendbanimeve në komunën e Klinës⁴⁸:

Nr.	Vendbanimi	Numri i civilëve të plagosur	Meshkuj	Femra
1.	Zabergjë	3	3	/
2.	Çabiq	17	6	11
3.	Cerovik	7	6	1
4.	Këpuz	1	1	/
5.	Përçevë	1	/	1
6.	Gllarevë	8	6	2
7.	Siqevë	2	1	1
8.	Gjurgjevik i Madh	1	/	1
9.	Çeskovë	2	2	/

⁴⁸ Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Zyra për Familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile në Klinë, përgatitur nga Blerim Gashi, Klinë, 2005.

10.	Grabanicë	4	2	2
11.	Bokshiq	4	4	/
12.	Shtupel	10	4	6
13.	Drenoc	3	3	/
14.	Jashanicë	4	3	1
15.	Shtaricë	1	/	1
16.	Gremnik	3	1	2
17.	Kërmicë	5	4	1
18.	Çupevë	3	2	1
19.	Ujëmirë	5	4	1
20.	Sferrkë	7	4	3
21.	Rixhevë	4	3	1
22.	Resnik	2	1	1
23.	Klinavc	1	1	/
24.	Jellovc	1	1	/
25.	Valljak	3	2	1
26.	Zajm	1	1	/

